

GAF NIŠ
Studijski program: ARHITEKTURA
VIII semestar
STUDIO JAVNE ZGRADE
2019/2020

ARHITEKTURA MUZEJA (UMETNOSTI) 1

Aleksandar Milojković
Marko Nikolić
Ivan Kostić
Milan Brzaković

ARHITEKTURA MUZEJA (UMETNOSTI)

Muzej je institucija čija je primarna funkcija čuvanje, izlaganje i proučavanje predmeta od kulturnog značaja, koja se u novije vreme, sve više karakteriše i širokim spektrom socijalnih funkcija.

Poreklo modernih muzeja može se pratiti unazad sve do **antičkih vremena**.

Međutim, tek u doba renesanse, muzeji su postali važne javne institucije.

U arhitektonskom smislu, istorija muzeja kao institucije poklapa se sa razvojem posebnog tipa zgrade.

Muzej se kao poseban tip zgrade pojavljuje u Evropi u drugoj polovini XVIII veka, a već od sredine XIX veka postaje obavezna komponenta modernih gradova.

U početku, muzejska arhitektura je tipološki konzistentna i funkcionalno čista. Prostrana, imponantna zdanja, građena su u cilju izlaganja predmeta u strogo kontrolisanim uslovima.

Promenjeni istorijski i epistemološki uslovi dovode do postepene deformacije ortodoksne muzejske strukture. U tom smislu, najvažniji aspekti muzeološke prakse, u odnosu na arhitekturu muzeja, ne mogu se posmatrati uopšteno za sve mnogobrojne, postojeće tipove muzeja, pa otud i neophodnost da pojedinačni tipovi muzeja budu odvojeno analizirani.

Na ovom kursu, prevashodna pažnja biće posvećena posebnoj vrsti humanističkog muzeja - muzeju umetnosti.

**RAZVOJ INSTITUCIJE,
ARHITEKTONSKA GENEZA I STRUKTURA
SADRŽAJA**

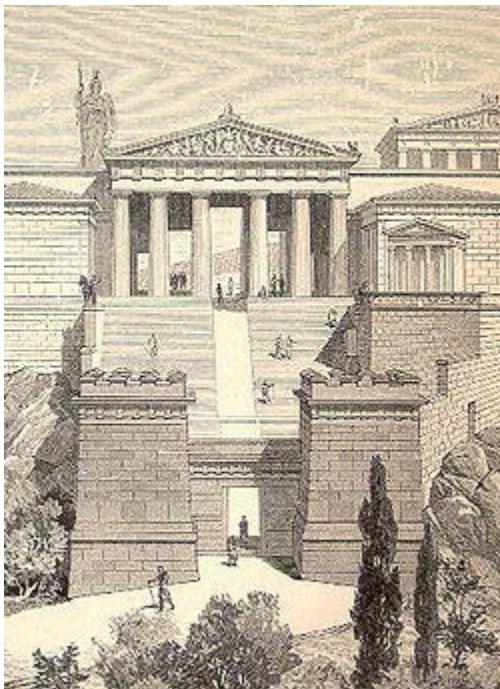
Prvi muzeji se javljaju još u Antičkoj Grčkoj, gde su umetnički predmeti bili čuvani u hramovima i palatama.

Sam termin „muzej“ potiče od grčke reči mouseion (μουσεῖον) koja označava mesto koje pripada ili je posvećeno muzama, kćerima Zeusa i Mnemozine (Memorije), mesto i podijum za igru muza i njihove majke, mesto posvećeno umetničkom stvaranju i sećanju.

U likovnim umetnostima prikazuju se kao devojke s različitim atributima

- Talija (grč. Θάλεια [Thália])
muza komedije (bršljanov venac, komična maska)
- Uranija (grč. Ούρανία [Úrania])
muza astronomije (globus)
- Melpomena (grč. Μελπομένη [Melpoméni])
muza tragedije (venac vinove loze, tragična maska)
- Polihimnija (grč. Πολύμνια [Polímnia])
muza religijske i ozbiljne poezije (bez atributa, katkad svitak)
- Erato (grč. Ἐρατώ [Erató])
muza ljubavne lirike (instrument sa žicama)
- Kaliopa (grč. Καλλιόπη [Kalliópi])
muza epskog pesništva i elegije (voštana pločica, svitak, pisaljka)
- Klio (grč. Κλειώ [Klió])
muza istorije (voštana pločica, svitak, pisaljka)
- Euterpa (grč. Ευτέρπη [Evtérpi])
muza muzičke umetnosti (dvojnice)
- Terpsihora (grč. Τερψιχόρη [Terpsihóri])
muza igracke veštine i horskog pevanja (lira i plektron)

Grčka

Na atinskom Akropolju (V vek p.n.e.) postojala je u jednom krilu Propileja pinakoteka u kojoj su bile Polignotove i slike drugih umetnika.

Slikalo se na drvenim pločama (grč. pinas- drvo) i otud i naziv pinakoteka.

Egipat

Pod Aristotelovim uticajem Ptolemej I Soter 290. p.n.e. osniva u Aleksandriji Muzej, kao hram muza i centar naučne, kulturne i umetničke delatnosti. Uz biblioteku sadržao je istraživačke laboratorije, opservatorijum, amfiteatar i učionice, botanički i zoološki vrt. Ptolemej II Filadelf Ptolemej III Euerget nastavljaju razvoj i uvećanje kolekcija Aleksandrijske biblioteke.

Stari vek

Rim

Vojnici (kao plen iz osvajačkih ratova) i trgovci donose u Rim umetnička dela i predmete iz Grčke i raznih krajeva sveta i njima ukrašavaju trgove, bazilike i kupatila. Oni su bili prvi sakupljači umetničkih predmeta koji su osnova velikih zbirki koje nastaju tokom rimske vladavine. Zbirke su dokaz privilegija i simbol bogatstva i političke moći.

Privatne zbirke imaju Pompej, Ciceron i Cezar...

Vremenom, pod uticajem ovog umetničkog bogatstva Rimljani razvijaju ljubav i smisao za umetnost.

Srednji vek

Pad rimskog carstva, seobe naroda, ikonoborstvo, krstaški ratovi - uništavanje umetničkih predmeta i zbirki ali i novi polet za prikupljanjem predmeta najrazličitijeg porekla, karaktera i vrednosti.

Katolička crkva nastavlja antičku tradiciju, a umetnički predmeti se sakupljaju i na evropskim dvorovima (Konstantin Porfirogenet, Karlo Veliki).

Sve do XV veka privatne vladarske riznice '*schatzkammer*' i crkvene kripe su bile nalik skladištima, ostave predmeta koji su služili za lično uživanje ili akumulaciju objekata religijskog karaktera (za potrebe crkvenih obreda i sl.) - „trezori zatvorenog tipa“ .

Renesansa

Istražuje se istorija i raste entuzijazam za prikupljanje umetničkih dela iz antičkog sveta. Početkom XVI veka, predmet interesovanja kolekcionara, osim antikviteta, postaju i slike, savremene skulpture, štampana dela, porcelan, nakit, antička keramika, oružje, naučni instrumenti, prirodnjački uzorci i drugi artefakti, kao i razne neobičnosti sakupljene na putovanjima i istraživačkim misijama u do tada nepoznatim predelima širom sveta.

Značaj ovako sakupljenih predmeta uglavnom se sastojao u njihovoj retkosti, pa su i kolekcije, odnosno prostori u kojima su kolekcije izlagane često nazivane i wunderkammern, cabinets de curiosité - "kabineti retkosti".

U Italiji - studiolo ka umetnosti orijentisana verzija schatzkammer-a.

Pre 1850.

Galerija - XVI i XVII vek

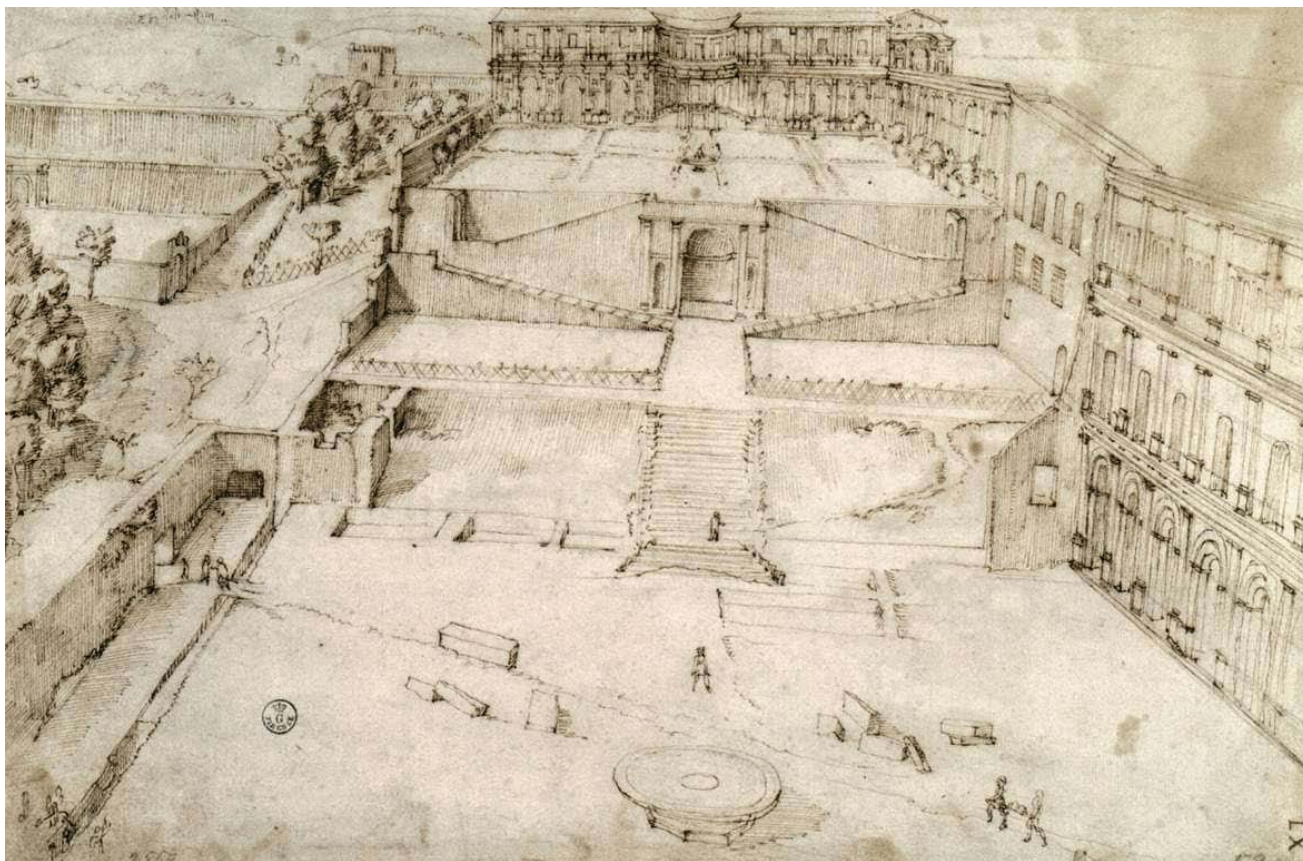
Prvi muzeji smeštani su u objekte koji su često, po funkciji i razmerama, građeni za stanovanje visokog standarda, palate sa dugim i uskim "galerijama" i malim "kabinetima retkosti".

U početku, svrha izgradnje galerija nije bilo izlaganje, već su ovi dugi hodnici povezivali udaljene delove velikih kompleksa palata. Osvetljeni uglavnom kroz bočno postavljene prozore, bili su pogodni za postavljanje skulptura i slika.

Kasnije korišćenje ovih prostora za izlaganje umetničkih kolekcija predstavljalo je logičan razvoj.

Imajući u vidu značaj ovog arhitektonskog elementa na evoluciju arhitekture muzejske zgrade, možda bi se moglo reći da istorija muzeja kao arhitektonskog tipa **počinje upravo u periodu Renesanse.**

Od XVIII veka naziv galerija upotrebljava se kao sinonim za muzej umetnosti, gde se sakupljaju, izlažu i čuvaju slike i skulpture.

Povezivanje palate Belvedere sa centralnim delom papske rezidencije, dvorište i višespratni galerijski kompleks (Papa Julije II).

Prva stalna izložba skulptura instalirana je već 1508.g. u dvorištu palate.

Prvi arhitektonski projekat kreiran specijalno za izlaganje umetničkih dela ??? (Vidi Museo Pio Clementino)

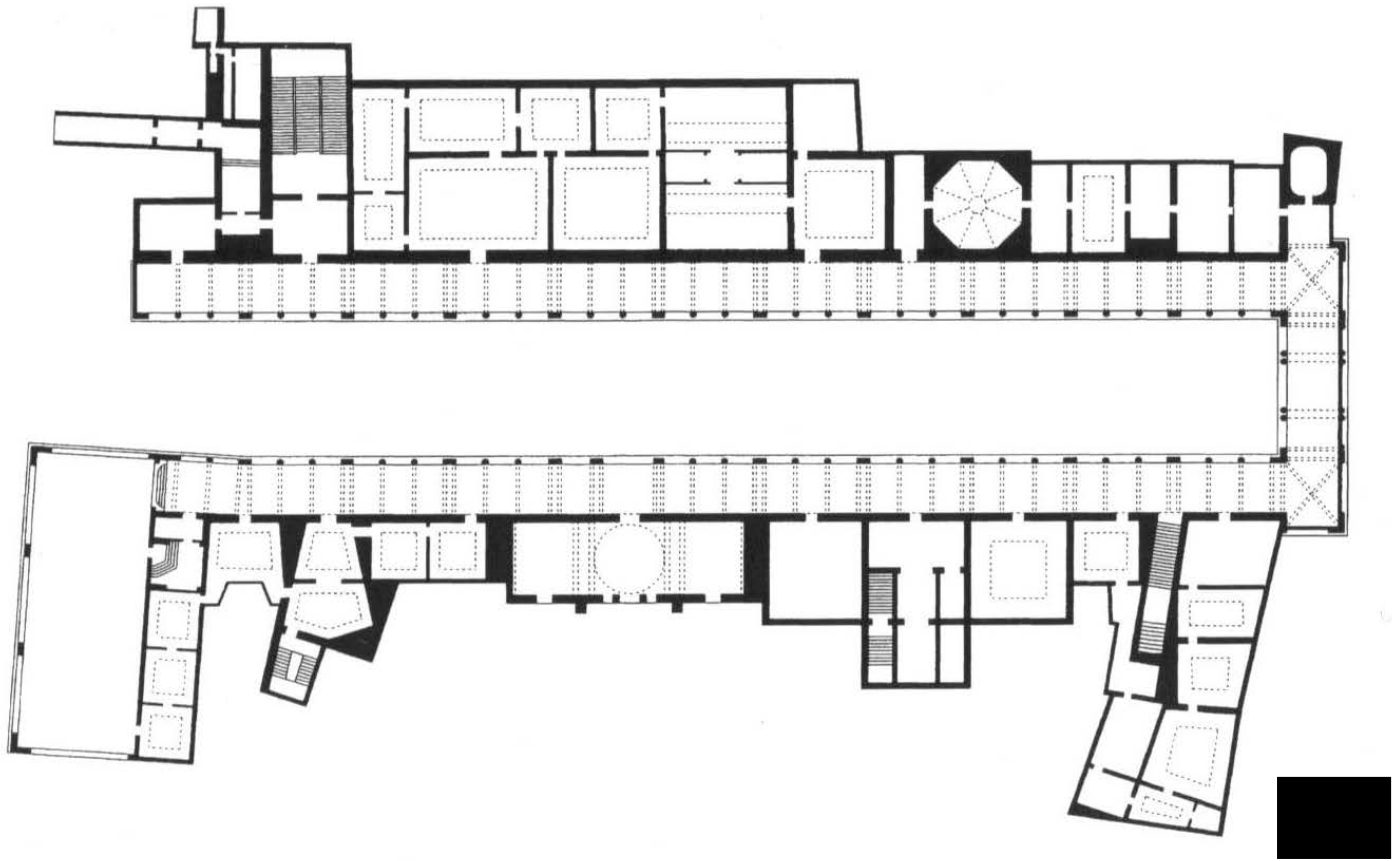
Cortile del Belvedere, Vatikan, Donato Bramante, p. 1503.

Galerija Vespasiano Gonzaga
(duga galerija - dvospratna)
Sabbioneta 1583-90. Vincenzo Scamozzi
(kasnije je ukrašena skulpturama)

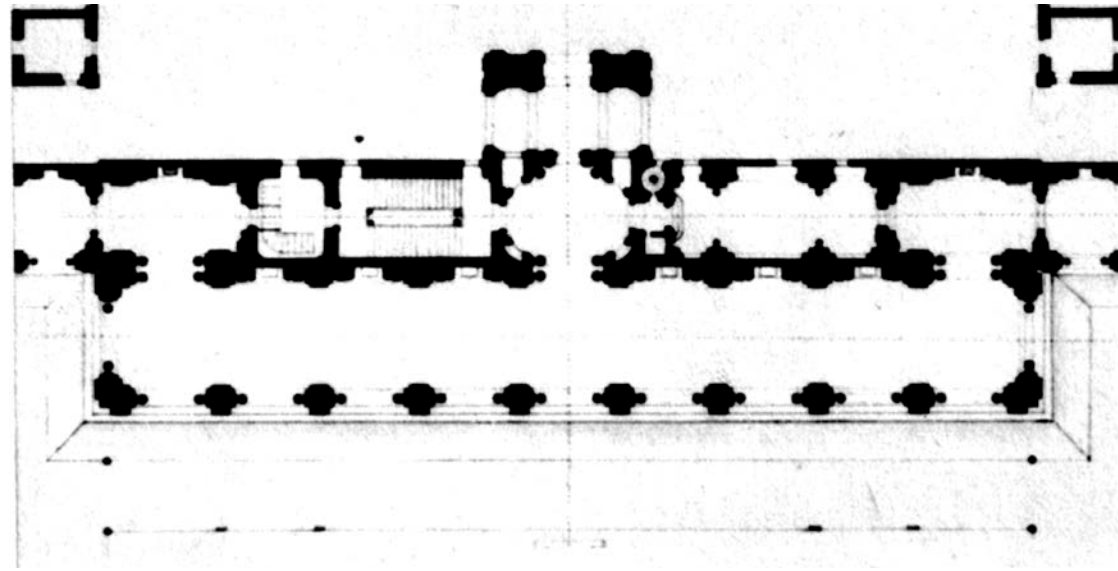

Antikvarijum, Minhen, 1568-71. Wilhelm Egkl i Jacopo Strada
Deo Minhenske rezidencije Vojvode Albrehta V Bavarskog - 66m duga
galrija, nizak bačvasti svod sa po 17 urezanih svodova na dužim stranama 13

Uffizi, Firenze, Giorgio Vasari (p.1560.) Alfonso Parigi i Bernardo Buontalenti (z.1581.)

Iako različite po koncepciji, Vila Albani je korišćena za izlaganje antikviteta i tako predstavljala specijalizovani muzej, dok je Fridericianum, sa bibliotekom i mešovitom kolekcijom naučnih retkosti i umetničkih dela bio enciklopedijski muzej, obe palate, sagrađene u kasnobaroknom stilu, dva su, po mnogima **najvažnija prethodnika modernih muzejskih zgrada.**

Carlo Marchionni,
Villa Albani,
Rim 1743-63.

Simon Louis Du Ry,
Fridericianum,
Kasel 1769-79.

Izgradnja prvih javnih muzeja odigrala se u vreme neoklasicizma.

Arhitekti su kombinovali formalni rečnik i strukturne sisteme grčke i rimske arhitekture:

kolonade, kupole, lukove

sa renesansnim prostornim tipovima:

kabinetima, galerijama i dvorištima -

da bi realizovali projekat i formalnu sliku koja bi odgovarala programu javnog muzeja.

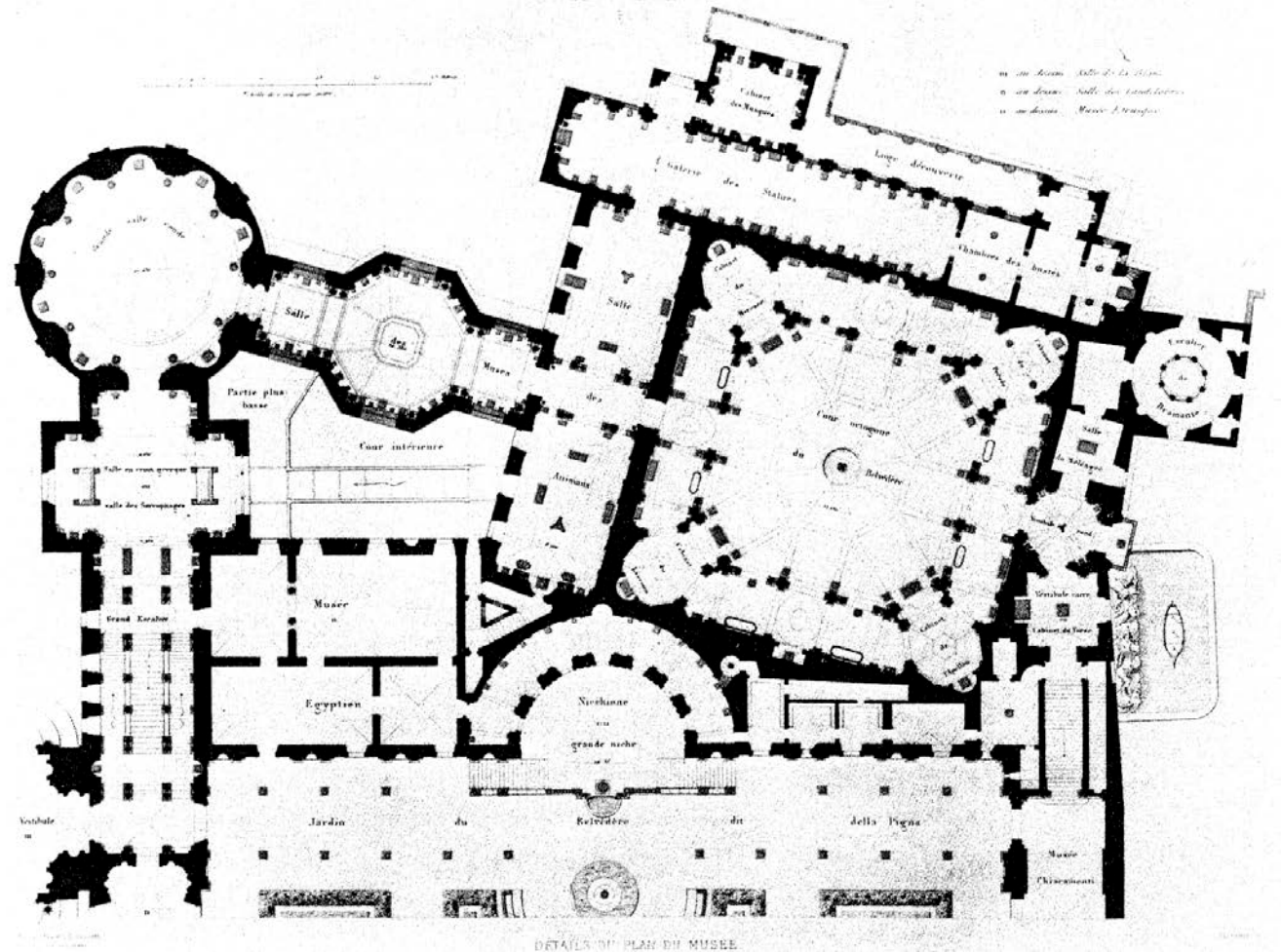
Najverovatnije prvi namenski projektovan muzej!

Građen u etapama od 1770. do 1793. godine. U tom procesu stvoren je osnovni format koji će biti korišćen generacijama.

Kao dodatak Vatikanskoj Palati u Rimu, sadržavao je u veoma čistoj formi karakteristike koje će zatim biti neprekidno ponavljane u projektovanju drugih muzeja:

grandiozno stepenište,
rotondu sličnu Pantoeonu,
otvoreno dvorište i
duge prostorije, zasnovane na galeriji
palate,

ali projektovane mnogo monumentalije sa veličanstvenim kupolama, uz korišćenje luksuznih materijala.

Michelangelo Simonetti,
Giuseppe Camporese,
Museo Pio Clementino,
Vatikan 1770-93.

Donato Bramante,
Cortile del Belvedere,
Vatikan od 1506.

Ulaz i ceremonijalno stepenište

Rotonda

Michelangelo Simonetti, Giuseppe Camporese,
Museo Pio Clementino, Vatikan 1770-93.

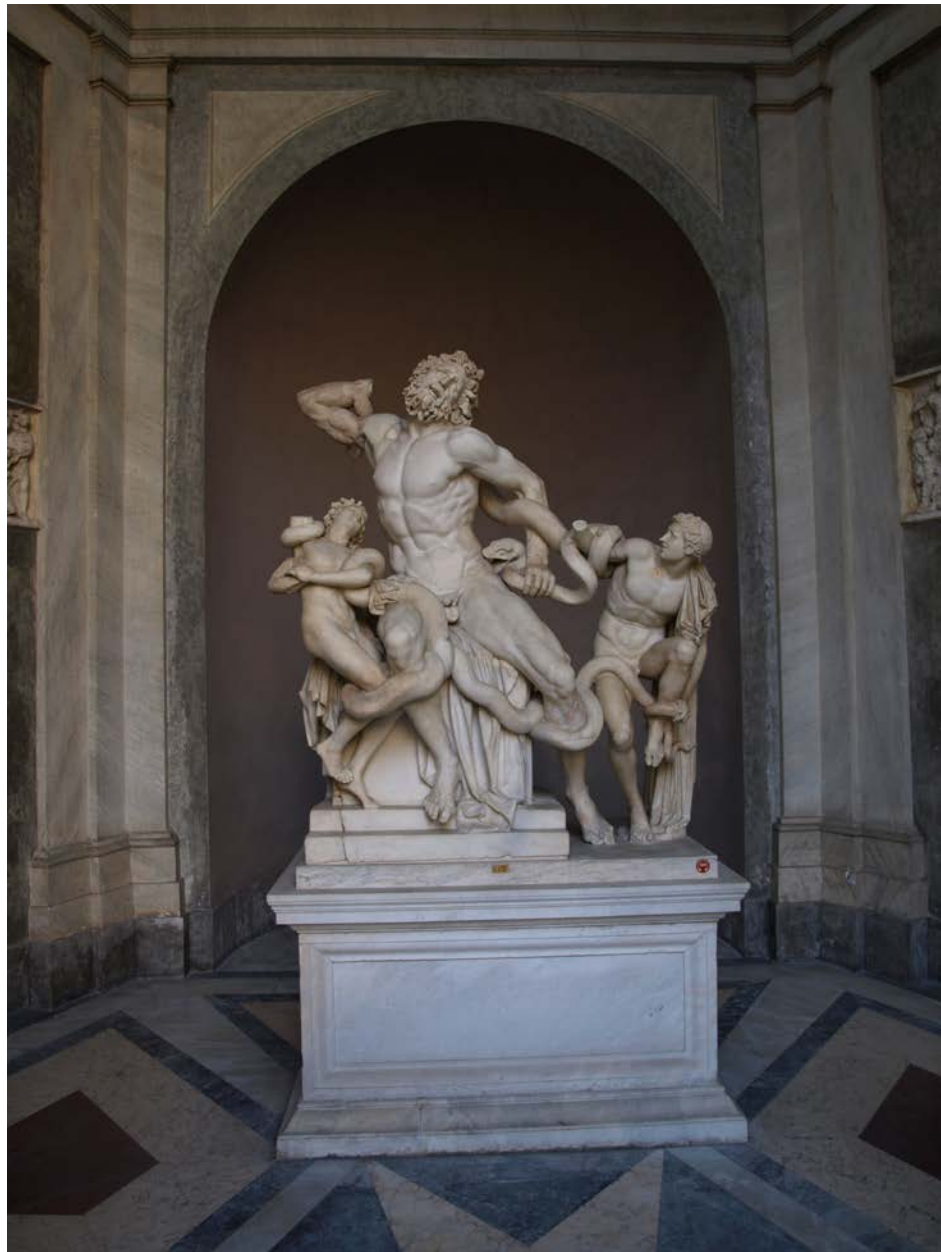

'ceremonijalno' stepenište i kupola

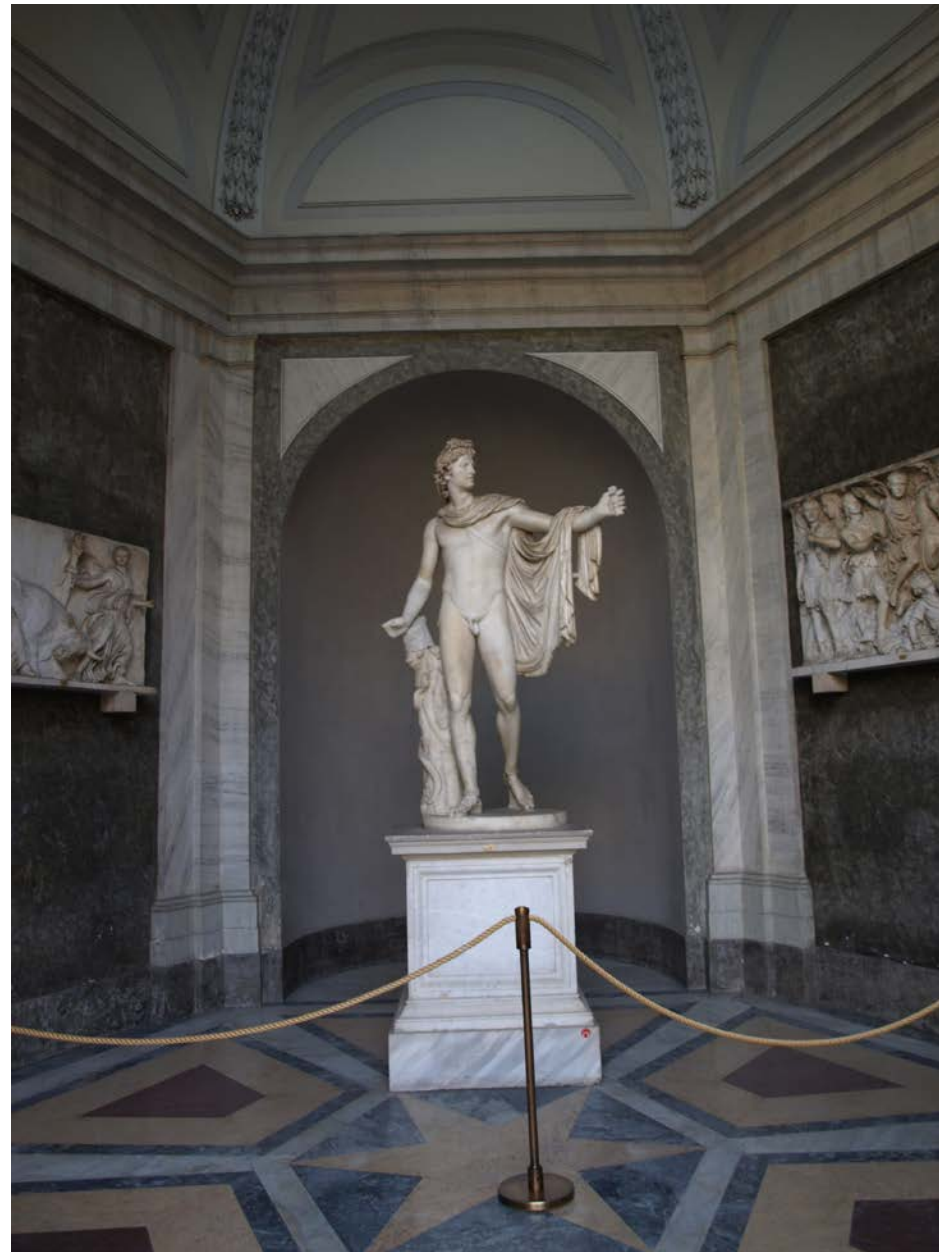

Oktagonarno dvorište sa
antičkim statuama -
današnje stanje

Laokon sa sinovima

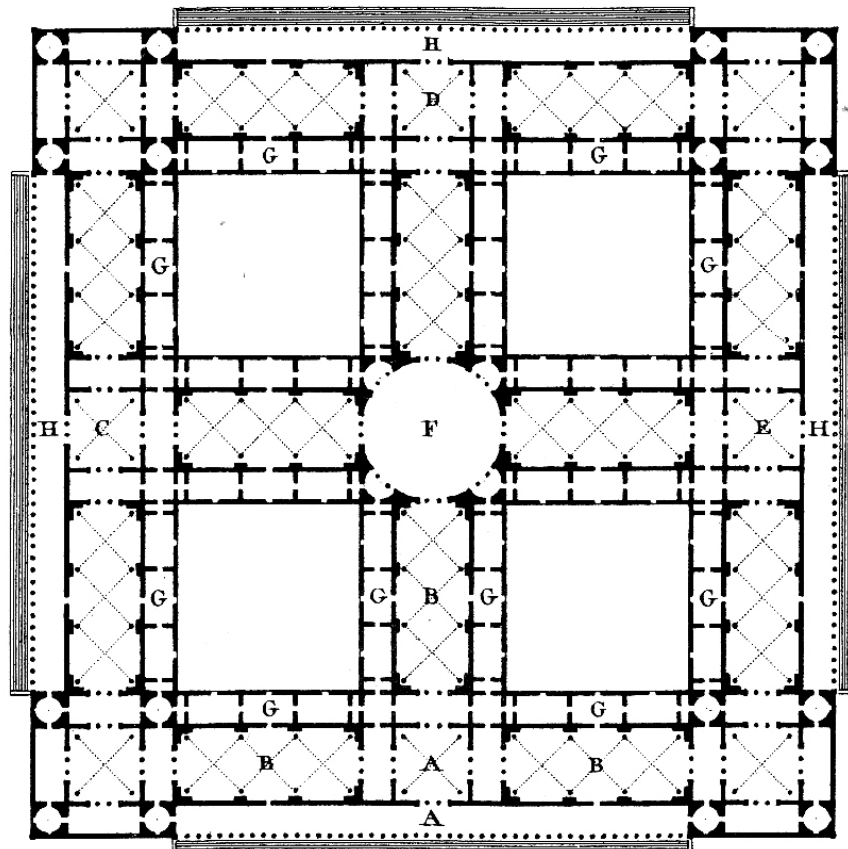

Apolon Belvederski

Krajem XVIII i početkom XIX veka, začetak forme koja se oslikava u Museo Pio-Clementino razvijen je i sistematizovan u Francuskoj, dobivši definitivnu kodifikaciju u jedinstvenom modelu koji je u svom delu "Pregled predavanja" predložio Jean-Nicolas-Louis Durand, artikulišući pojedine arhitektonske elemente, karakteristične za barokne vile i palate kolekcionara u koherentnu arhitektonsku tipologiju. Durandov "muzej", sa centralnom rotandom i zasvođenim galerijama, simetrično raspoređenim oko unutrašnjih dvorišta, imao je značajan međunarodni uticaj.

Ustanovljena je ideološka motivacija i arhitektonski okvir za stvaranje mnogobrojnih muzeja širom Evrope.

osnova i presek muzeja

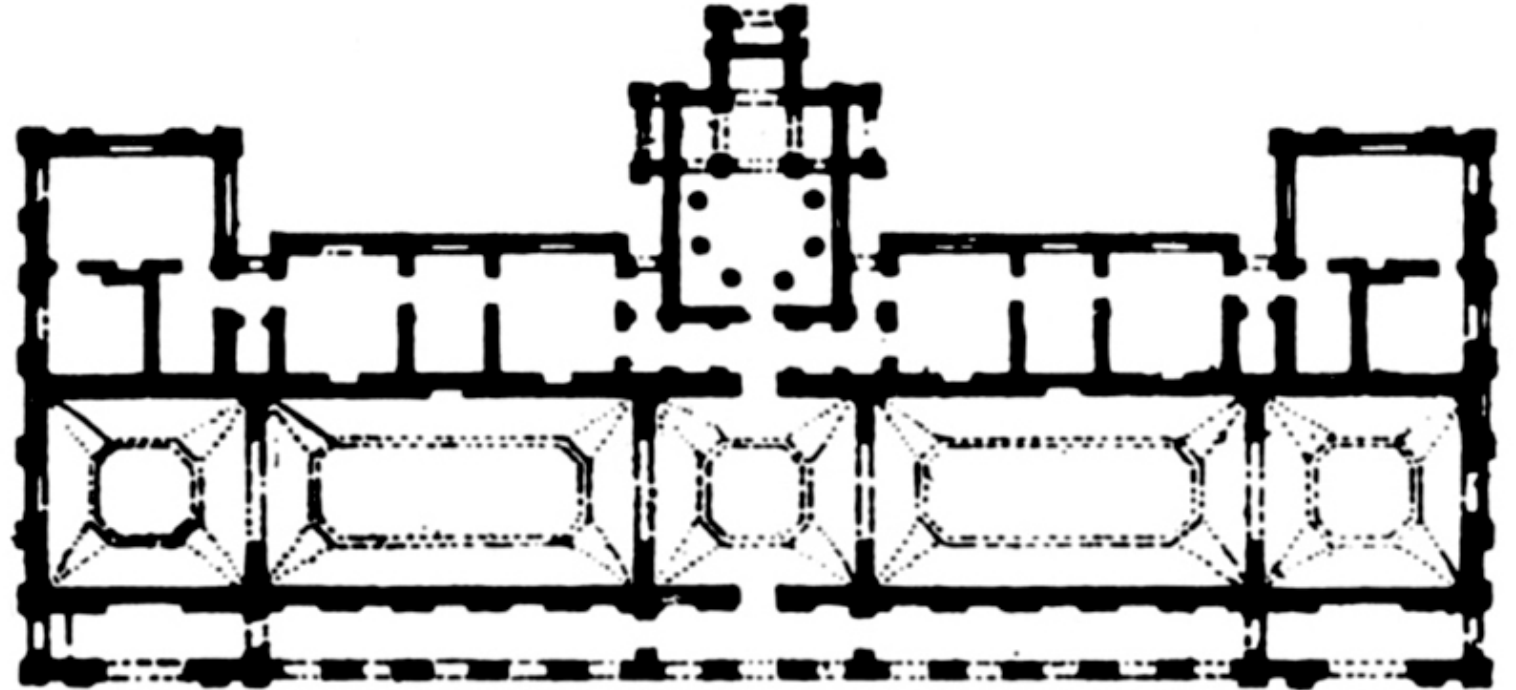
- A . Portik i vestibil
- B. Sale godišnjih izložbi
- C. Sale slikarstva
- D. Sale skulpture
- E. Sale arhitekture
- F. Sale za skupove
- G. Ateljei umetnika
- H. Posebni ulazi

J.N.L. Durand,
"Pregled predavanja" 1802-05.

Tek u narednoj generaciji,
jedna muzejska zgrada -
izgrađena je u predgrađu
Londona.

Mada je nekonvencionalno
priključena mauzoleju klijenta,
zgrada, koja se originalno
sastoji od ritmičke sekvence pet
glavnih, naizmenično
postavljenih kvadratnih i
pravougaonih prostorija, sa
bočno postavljenim kabinetima,
može se smatrati prvom
nezavisnom galerijom slika
ikada.

osnova

Sir John Soane, Dulwich Picture Gallery,
London 1811-14.

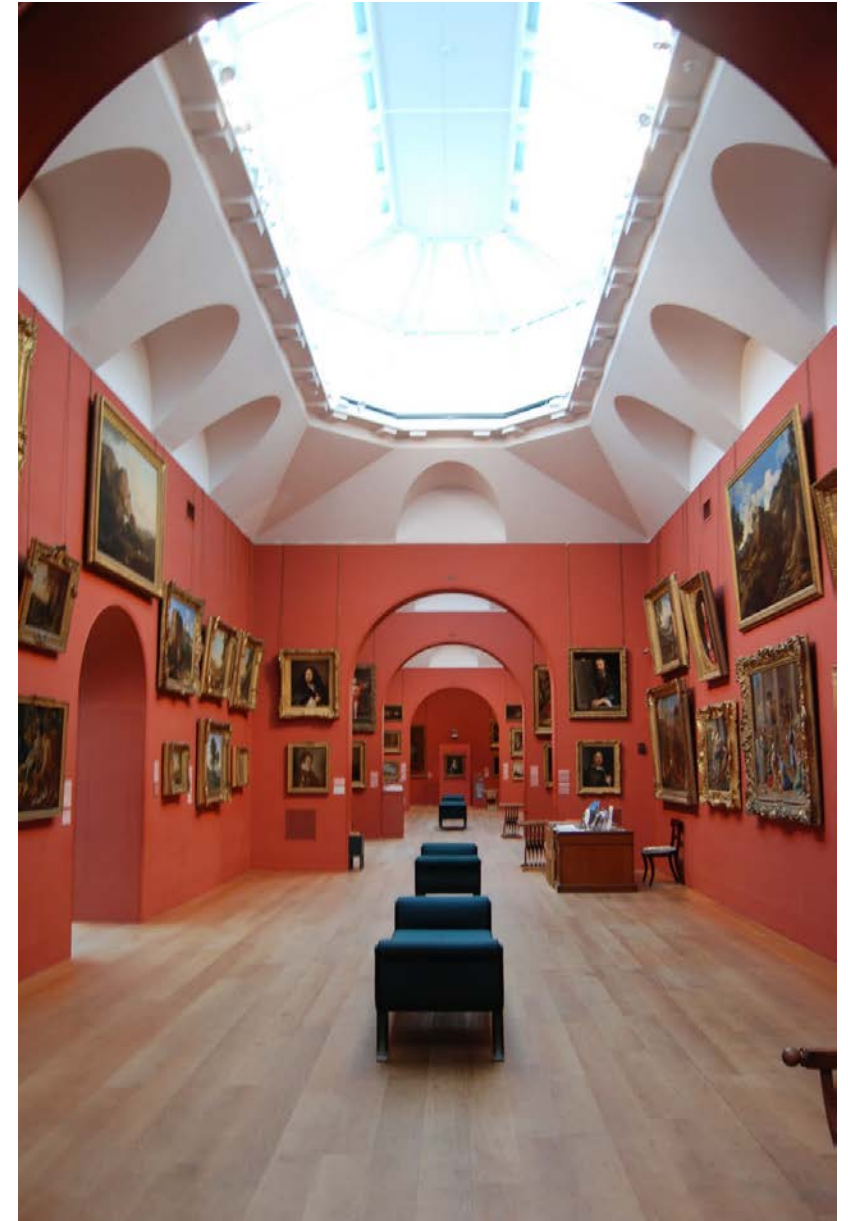

Ova zgrada predstavljala je mnogo više personalizovan i idiosinkratički klasicizam od do tada uobičajenog u projektovanju muzeja.

Ono što se ovde zapaža je nepretenciozni eksterijer, ali pre svega krovno osvetljenje koje se može uzeti za primer.

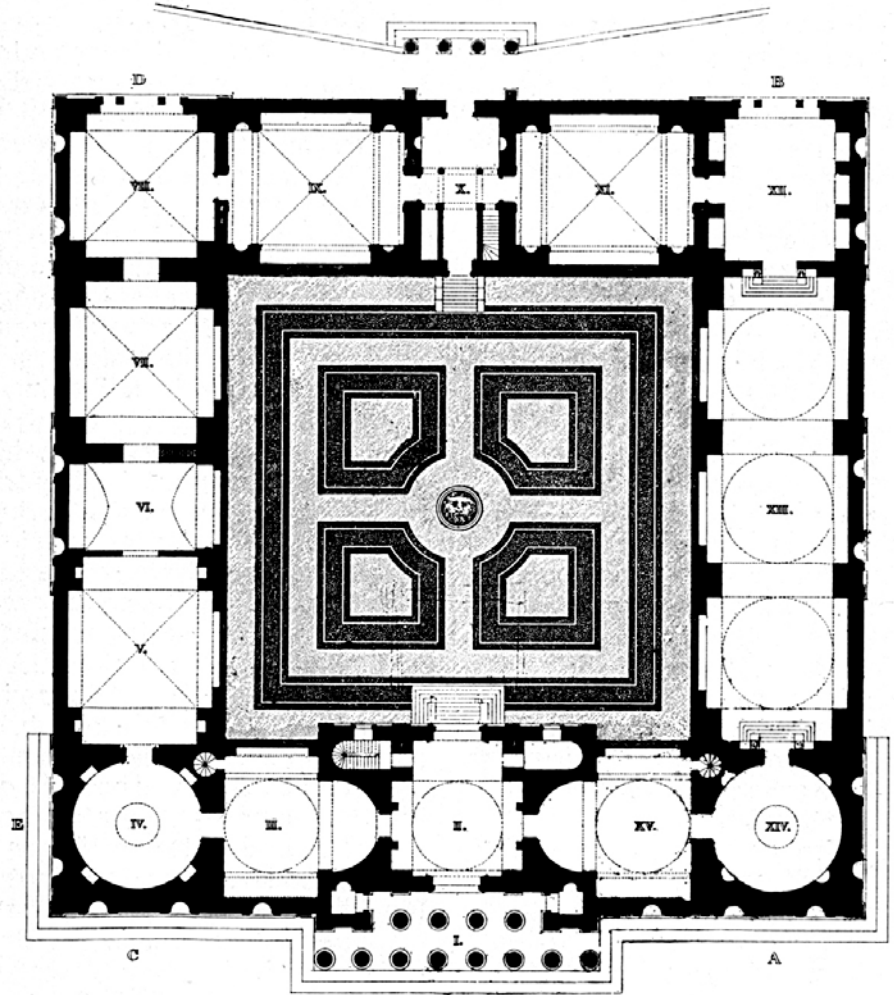
Njena organizacija i prostorni raspored izvršili su snažan uticaj na mnoge kasnije projekte prostora za izlaganje.

Gliptoteka u Minhenu je prvi specijalizovani muzej, zdanje posvećeno isključivo izlaganju kolekcije antičkih skulptura Ludviga I i smatra se prvim remek-delom Lea von Klenzea.

Projekt je bio minijatura Durandovog slavnog prototipa.

Koncepcija osnove, sastavljene od četiri krila u skladu je sa tada važećim muzeološkim shvatanjima.

osnova

- I Portik
- II Vestibil
- III Sala Egipćana
- IV Sala inkunabula
- V Eginska sala
- VI Apolonova sala
- VII Bahusova sala
- VIII Sala Niobida
- IX Sala fresaka
- X Međusala
- XI Sala fresaka
- XII Sala heroja
- XIII Rimska sala
- XIV Sala novoga

Leo Von Klenze, Glyptothek,
Minhen 1816-30.

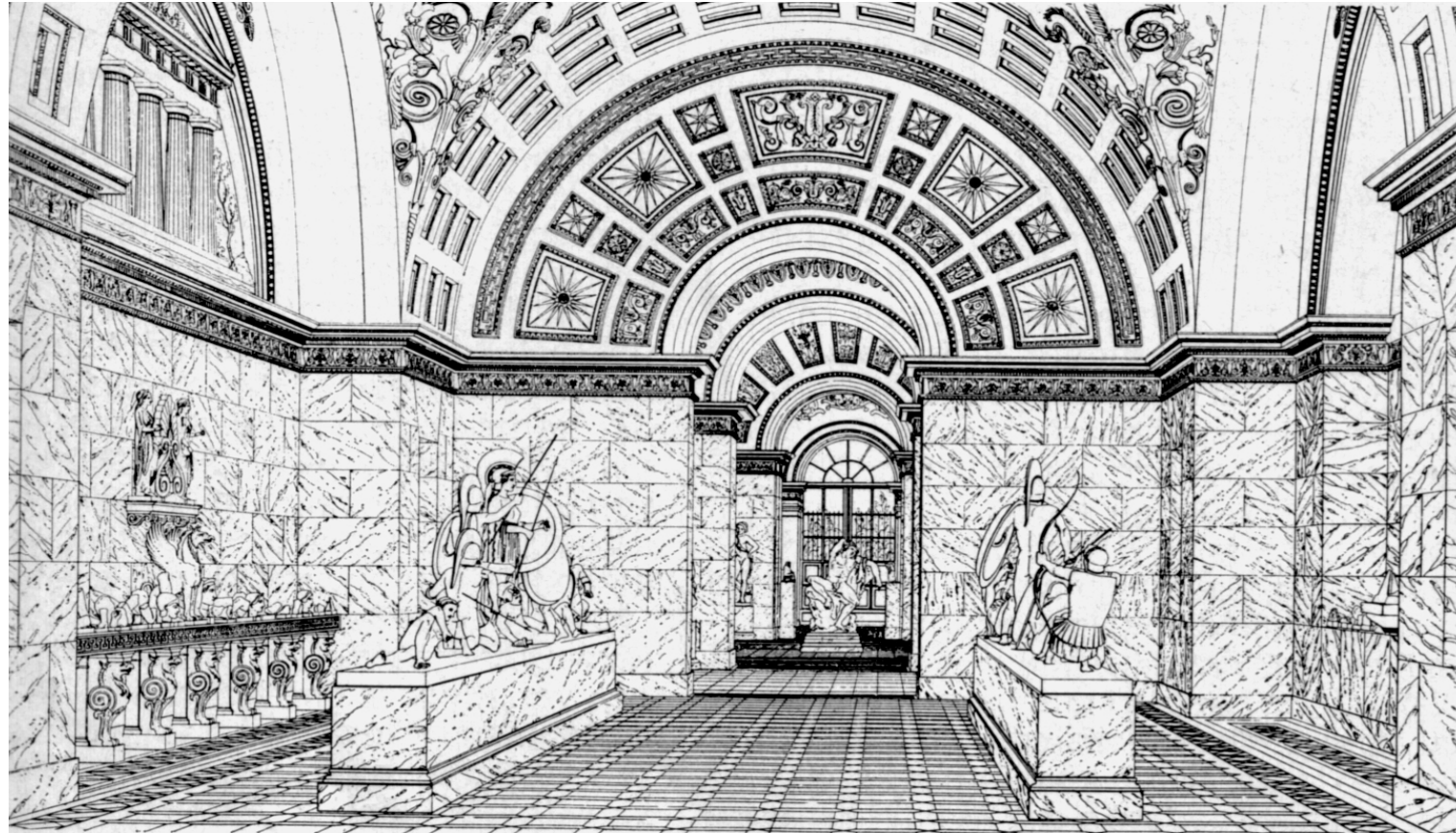

jonski portik i dekorativni detalji ukazuju na uticaje arhitekture Grčke

Leo Von Klenze, Glyptothek

Leo Von Klenze, Glyptothek

Leo Von Klenze, Glyptothek,
Eginska sala

Die klassizistische Glyptothek, 1938

U originalnom zdanju, skulpture su stajale jasno istaknute ispred zidova obloženih mermerom u boji.

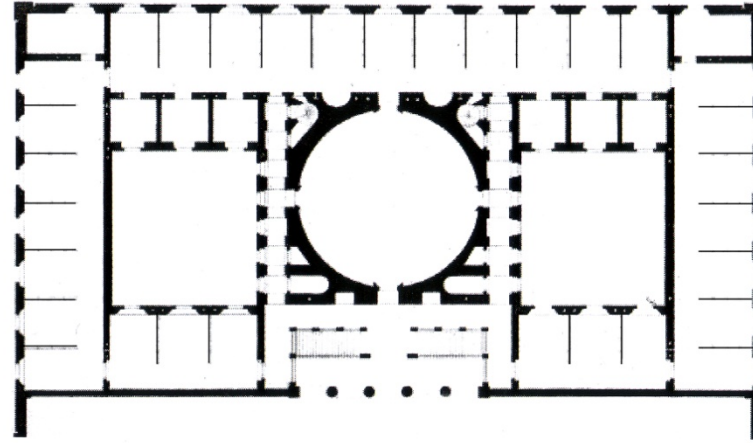

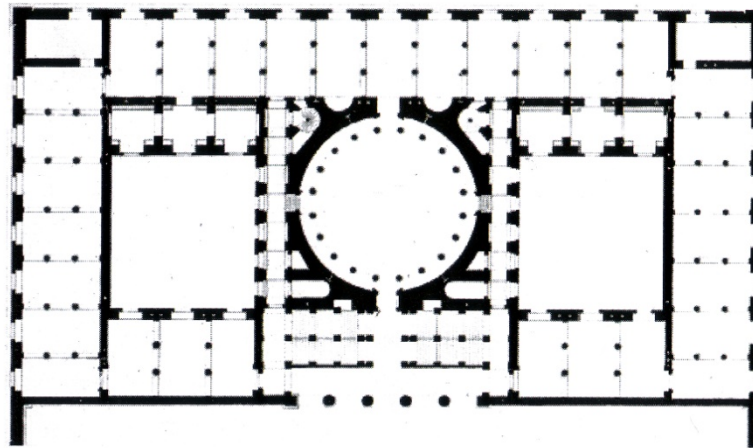
Altes Museum u Berlinu jedna je od prvih zgrada namenski građenih za izlaganje umetničkih dela, a Karl Friedrich Schinkel ponudio je mnogo originalniju interpretaciju Durandovog projekta.

Prizmatični volumen eksterijera skrivao je dva svetla dvorišta okružena holovima sa kolonadama sa obe strane rotunde.

Na glavnom, ulaznom nivou, smeštene su skulpture; slike su izložene u stranično osvetljenim prostorijama na spratu, a prostor za izlaganje uvećan je originalnim sistemom panela postavljenih upravno na spoljne zidove.

osnova sprata

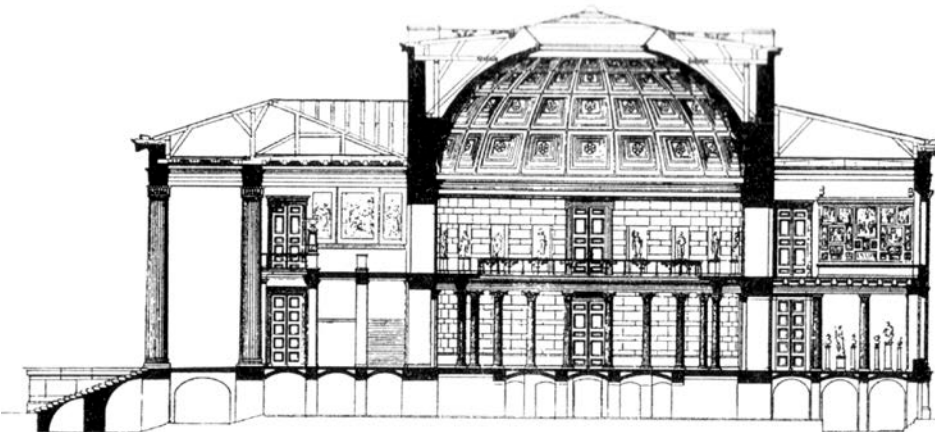
osnova prizemlja

Karl Friedrich Schinkel, Altes Museum,
Berlin 1823-30.

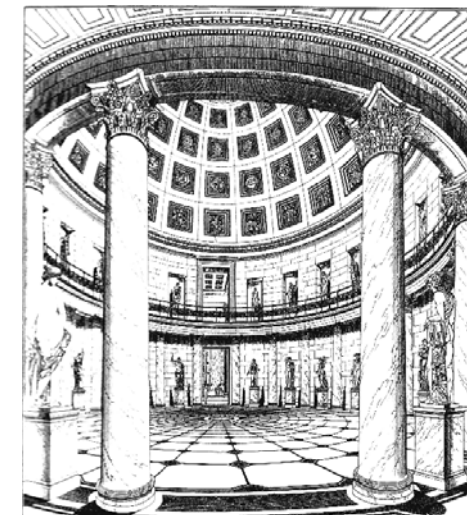
Strukturna organizacija Altes Museuma predstavlja spoj klasičnih motiva Grčke i Rima.

Na glavnoj fasadi dominira portik sa kolonadom od 18 jonskih stubova, a u središnjem delu, nalazi se monumentalni hol sa glavnim stepeništem i kupola sa okulusom koja natkriva centralnu rotundu, očito inspirisanu Panteonom u Rimu.

Monumentalno ulazno stepenište, kasnije je, gotovo čitav vek kopirano u muzejima širom sveta.

poprečni presek

izgled rotonde

čeona fasada

Karl Friedrich Schinkel, Altes Museum

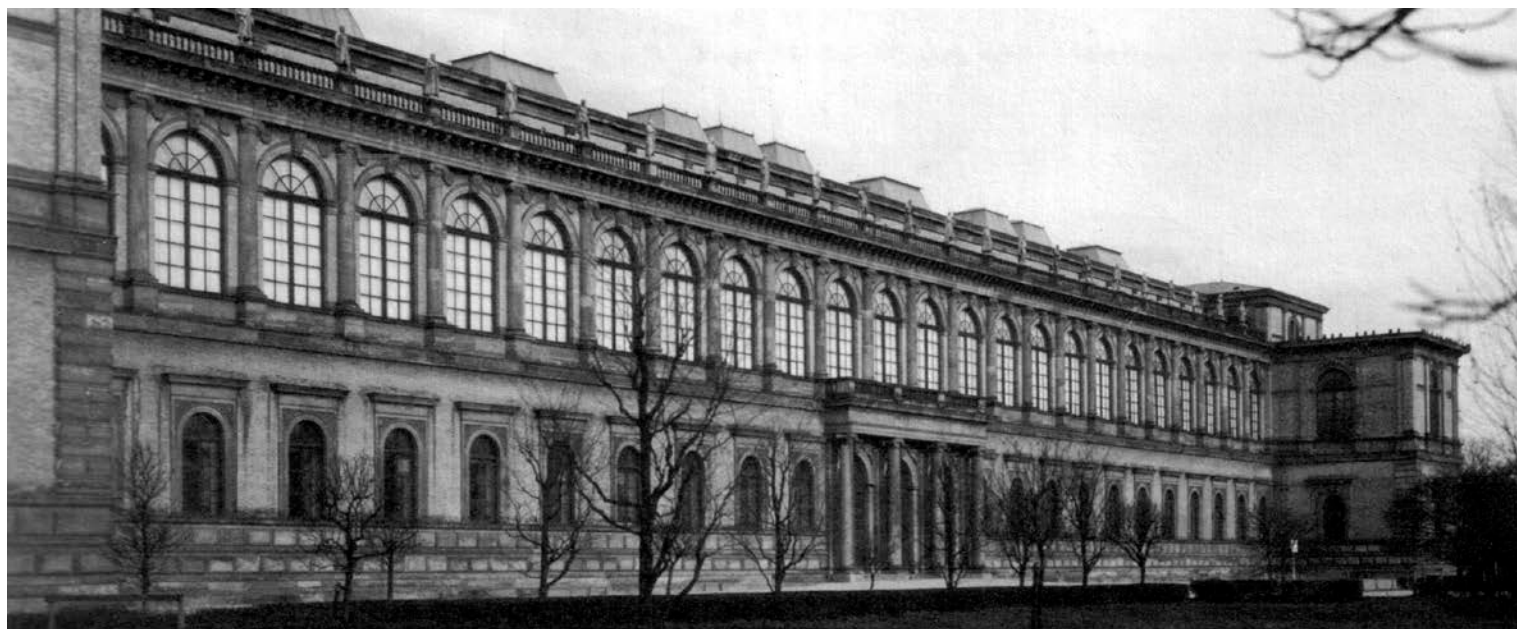

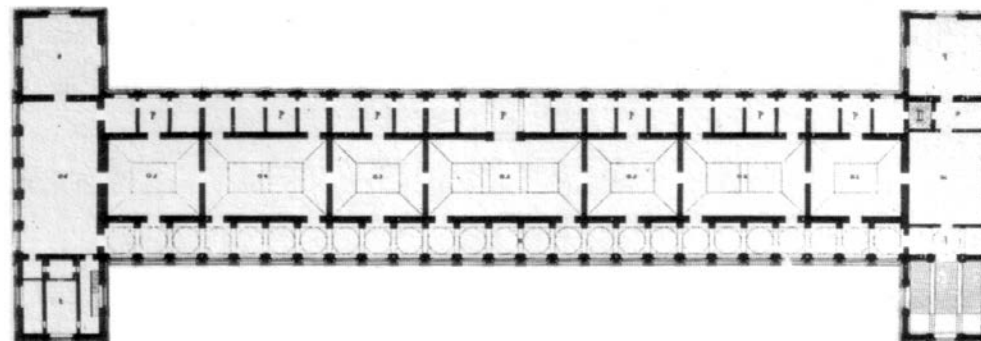
Mada su reakcije na većinu Klenzeovih zgrada podeljene zbog obilnog korišćenja istorijskih citata, njegova Alte Pinakothek (1825-1836) u Minhenu, zadobila je trenutna međunarodna odobravanja.

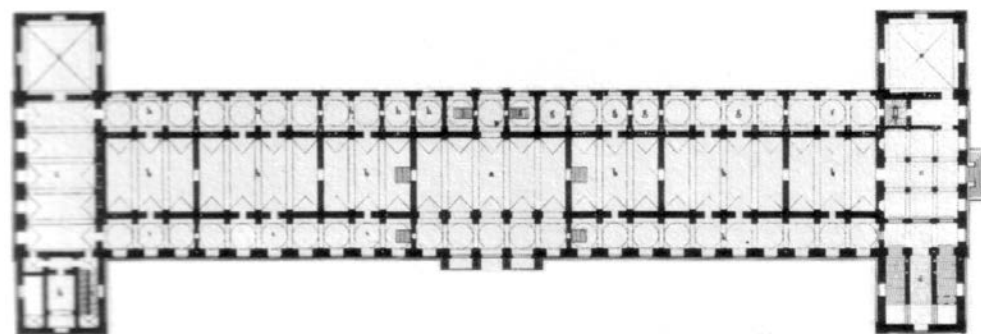
Leo Von Klenze, Alte Pinakothek,
Minhen 1825-36.

Niz prostranih galerija raspoređen je duž centralne ose, uokviren sa severa nizom kabineta, za male predmete, a sa juga koridorom iz kojeg je bio omogućen pristup centralnim galerijama organizovanim u prolaznu anfiladu.

Svetlost je u središnje galerije dolazila odozgo, a u bočno postavljene kabinete i koridor dopirala je sa strane, kroz mnogobrojne prozore.

osnova sprata

osnova prizemlja

Leo Von Klenze, Alte Pinakothek,
Minhen 1825-36.

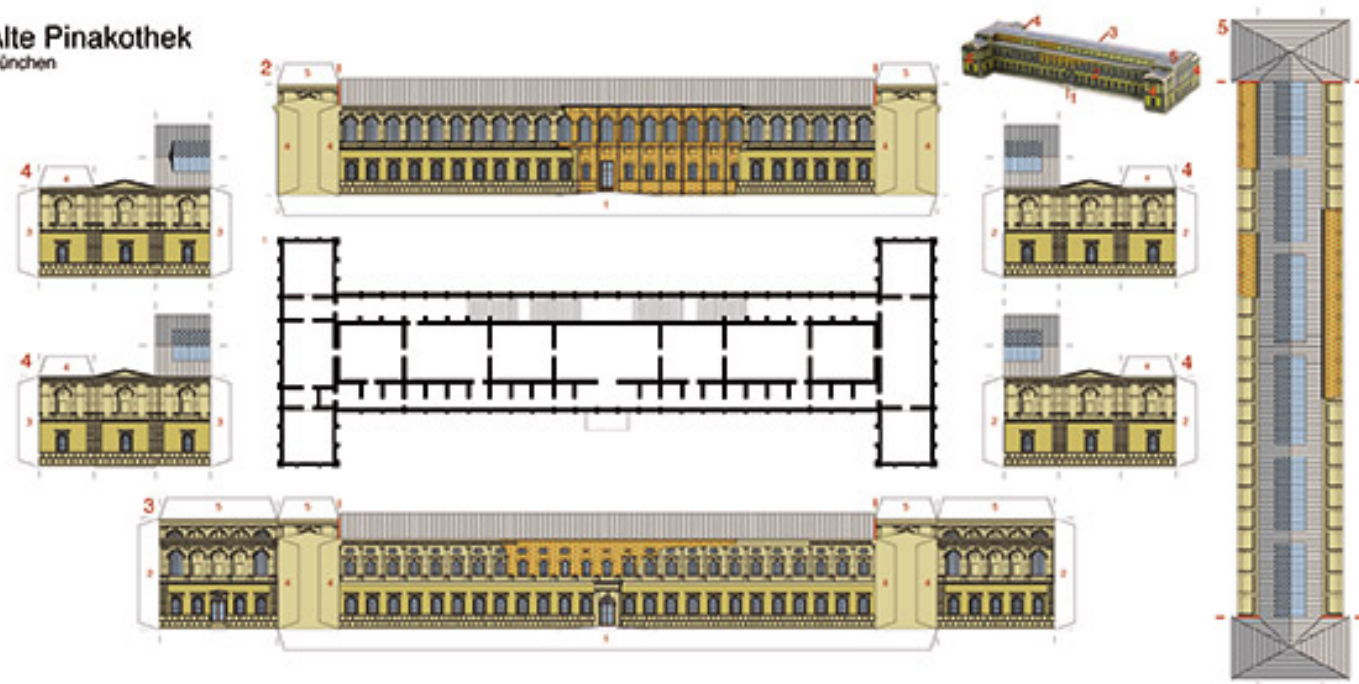
Na fasadama zgrade jasno se odražavala njena unutrašnja organizacija.

Izgrađena od opeke, sa ukrasima od terakote, kao kombinacija idioma visoke renesanse i Backsteinbau ("stil opeke"), koji je u to vreme oživljavao, uticala je na niz kasnije nastalih muzeja.

Alte Pinakothek
München

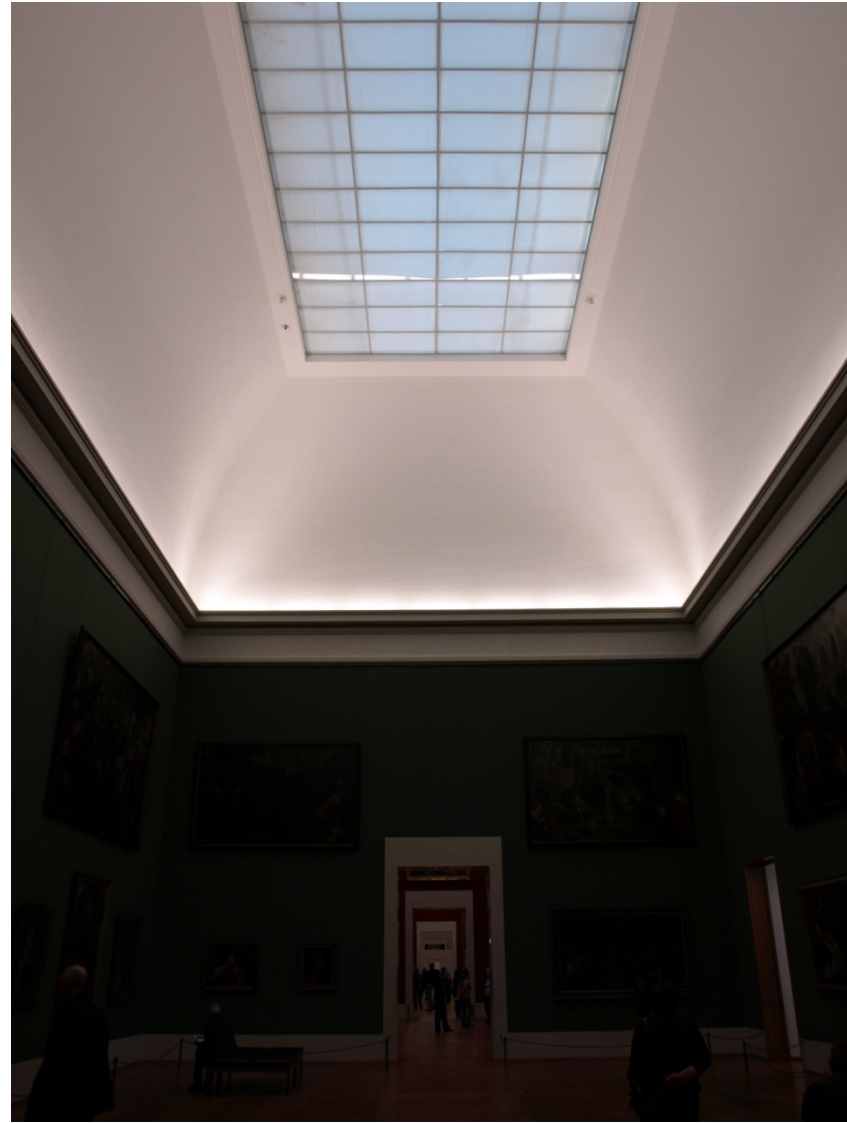

U toku prve polovine XIX veka centralna arhitektonska tema muzeja bila je usavršena. Neoklasicizam je stil tog vremena, kupola i kolonada ustanovljavaju tipologiju eksterijera, a galerije u anfiladnom nizu postaju tipski enterijer. Prirodno osvetljenje dopire kroz lateralne i krovne prozore, kupole sa okulusom, lanterne itd.

Većina javnih muzeja projektovanih početkom XIX veka, mogla bi se nazvati "neprovidnim i ukrašenim kutijama" koje se ističu obiljem dekoracija i korišćenjem boja.

U tom prirodu započela je sada endemska rasprava muzeologa i arhitekata o tome da li je u pitanju preterivanje i da li je za izlaganje potreban drugačiji projekat arhitektonskog zdanja.

Druga polovina XIX veka

Dramatičan porast broja muzeja u XIX veku u Evropi, sa manje od 12 - 1800.g., na skoro 60 - 1850. i više od 240 do 1887. godine, u bliskoj je vezi sa procesom industrijalizacije.

Ipak, tokom druge polovine XIX veka, osim nekoliko galerija koje su predstavljale izazov konvencionalnoj muzejskoj arhitekturi, i određenih stilskih transformacija pod uticajem

ekstravagantnog eklekticizma i arhitekture paviljona internacionalnih izložbi,

arhitekti retko odstupaju od davno usvojenog formata dvokrilne zgrade ili broda uokvirenog jednostrukim ili dvostrukim nizom galerija.

C.H. Townsend,
Whitechapel Art Gallery,
London 1895-91.

Joseph Maria Olbrich,
Izložbeni paviljon Secesije,
Beč 1897-98.

T. Deane i B. Woodward,
University Museum,
Oxford 1855-61.

Alfred Waterhouse,
The Natural History Museum,
London 1872-81.